

ה"מניחים"

הנחה עושה מצוה?

מצוות לאו ליהנות ניתנו, (מסכת ר"ה כח ע"א)

רש"י: "להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צוואריהם ניתנו".

תמידים כסדרם / הרב ליכטנשטיין

המשנה במסכת תענית מונה חמישה דברים שאירעו לעם ישראל בי"ז בתמוז:

"חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז... נשתברו הלוחות ובטל

התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל". (משנה תענית כו.).

קשה מאוד לדרג את חמשת המאורעות המוזכרים במשנה לפי סדר חשיבותם. כל הפורענויות שאירעו ביום זה הן קשות, וגרמו לתוצאות אימות לטווח רחוק. עם זאת, למרות הקושי שבזיהוי המאורע החמור מבין החמישה, דומה שאין חולק על כך שביטול התמיד הוא המאורע הקל ביותר, הפחות פרובלמטי מכולם.

אנו רגילים לחיות ללא הקרבת התמיד ואיננו חשים בחסרונו, אך גם אם ננסה לשחזר את הרגשתם של אנשי ירושלים בתקופת החורבן - נראה שאין להשוות את ביטול התמיד, שאינו אלא הפסקתו של מאורע חיובי, לארבעת הטרגדיות האחרות.

אכן, ישנן דתות ותפיסות דתיות שהתמידים תופסים בהם תפקיד מינורי ומשני בלבד.

אמונות אלו שמות את הדגש על המועדים המיוחדים - רגעי השיא, שעות השיא וכד' - בניגוד ליומיום האפור והשגרתי.

היהדות אינה שייכת לקבוצת דתות זו - עולם היהדות בכלל ועולם ההלכה בפרט מושתתים ובנויים על מושג התמיד. הדבר מתבטא הן בתחושה, בכך שהאדם מצווה להתייחס למציאותו ונוכחותו של הקב"ה, ש"לית אתר פנוי מיניה", בכל שעה ובכל מקום, והן במצוות ספציפיות החלות על האדם בכל יום, בכל מקום ובכל מצב: חובות הלבבות, מצוות הזכירה, ועוד.

במקביל למושג התמיד, גם לקרבן התמיד ישנו אופי כפול: זהו קרבן המובא בכל יום כשם שמוסף השבת הוא קרבן המובא בכל שבוע; ובמקביל, הקרבתו מהווה חלק מהמערך הקבוע במקדש, בדומה להדלקת הנרות ולהקטרת הקטורת. בשל אופיו הייחודי קובע קרבן התמיד את מסגרת ההקרבה במקדש-הנעשית כולה בין קרבן התמיד של הבוקר וקרבן התמיד של בין-הערביים, ובכך הוא מעצב, בונה ומתווה את אופיו של היום כולו במקדש ומחוצה לו.

מרכזיותו של קרבן התמיד בעולם היהדות מוצאת את ביטויה גם במישור ההלכתי הצרוף...קרבן התמיד על המוספים ישנם שני ביטויים: קדימה זמנית, וכן קדימה מצד סדר העדיפויות, כאשר ניתן להקריב רק

אחד מהם. התפיסה העולה מהמשנה, לפיה התמידים סוללים את הדרך ומהווים תשתית למוספים, עומדת בניגוד חריף למנטליות הפופולרית.

בד"כ נתפס האדם לחגיגות, לייחוד ולחריג, ומזלזל - אם לא בוחל - בשגרה, בשעמום ובעול היומיומי. בניגוד לקונספציה השגרתית, מעמידה המשנה מערכת עדיפויות שונה: "התמידין קודמין למוספים". עמוק בתודעתנו הדתית טבועה התודעה שללא תמידין - גם מוספים לא יהיו, ואין אפשרות לבנות פירמידה הפוכה, המעדיפה את המוספים על התמידים.

לעולם אין המוסף החד פעמי עדיף על התמיד השגרתית.

בשל מרכזיותו של מושג התמיד בתודעתנו, לא ייתכן שניוותר שווי נפש לנוכח ביטולו של התמיד. הנוצרי יסתדר בקלות עם ביטולו של התמיד, אך כל עולמו של בן-תורה עומד ומבוסס על התמידים, והמשמעות העמוקה שמאחורי ביטול התמיד צריכה להחריד אותו לא פחות - ואולי אף יותר - ממשמעותן של הטרגדיות האחרות שאירעו בי"ז בתמוז.

עם כל חומרתו של ביטול התמיד בשל גזירת המלכות, אנו עומדים בפני סכנה חמורה פי כמה: ביטולו של התמיד מתוך שחיקה וכרסום, ולא מאונס. כאשר משהו מהתפיסה הלא יהודית, לפיה רק המוספים הייחודיים חשובים, מחלחל לתודעתנו, והביטויים והאירועים היומיומיים מתגמדים ומאבדים את ערכם בעינינו - אזי צריך הדבר להדליק בפנינו נורת אזהרה.

האחריות מוטלת על כתפינו, ואל לנו להטילה על גורמים אחרים. רק עלינו מוטלת המשימה להתחיל ולפעול כדי להחזיר עטרה ליושנה, ולהשיב תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם.

1. נסו לאפיין את עצמכם: מי אתם - "המניחים"? - מהי דרככם בעבודת ה'?

2. ציירו סמל לקבוצה שלכם

3. התכוננו לדיבייט: עליכם לנסח טענות מרכזיות המייצגות את עמדתכם מדוע דרככם היא הנכונה בעבודת ה'. את ניסוח הטענה עליכם להציג בדרך המתאימה לטיפוסים "מניחים".

מאמר העשרה ל"מניחים":

הדברים שלפניכם לקוחים מתוך מאמר של הר' עמיטל "בין מחוייבות להתחברות":

אני מבקש לדבר הערב על מה שקורה אצל חלק מן הנוער הציוני-דתי, במוסדות תיכוניים ובמכינות קדם-צבאיות, ואני מניח שגם אצל חלק מבני ישיבות ההסדר. אני מדבר הפעם על תופעות של חילון, שלצערנו קיימות גם כן במוסדות תיכוניים, אלא על נוער שומר מצוות שפיתח לעצמו אידיאולוגיה חדשה. לפנינו תופעה מרתקת וגם מפחידה. מילת המפתח היא "התחברות". הדבר היחיד והבלעדי המסוגל לקשר את אותם בני נוער לתורה ולמצוות הוא מה שנקרא בשפתם "התחברות". סמכות ומחויבות - שני יסודות שבלעדיהם קשה לתאר אפשרות של חיים על פי התורה - הפכו להיות בלתי רלוונטיים אצלם. לא זו בלבד שמושגים אלה אינם מדברים אליהם, אלא יותר מזה - עצם השימוש במונחים אלה על ידי בני שיחם גורם לנתק מידי, שכן ההתחברות שעליה הם מדברים היא התחברות אישית, אינדיבידואלית וחוייתית. היקפה של תופעה זו לא ידוע לי, אבל יש לי הרושם שהיא הולכת ומתפשטת.

עם ישראל קיבל את התורה מסיני, על פי חז"ל, מתוך שני מניעים. האחד - "נעשה ונשמע"; השני - כפיית הר כגיגית עליהם. לכאורה, אין דבר נעלה יותר מקבלת תורה מתוך רצון ונכונות פנימית; המדרש מספר שבשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, התפעלו מלאכי מעלה ושאלו מי גילה רז זה לישראל. אך עם כל זה, קבלת תורה המבוססת אך ורק על קבלתה מרצון, ללא יסוד של כפייה, יש בה פגם. וכך כותב המהר"ל בספר "תפארת ישראל":

"אבל מה שכפה עליהם ההר, שלא יאמרו ישראל 'אנחנו קיבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה'. ודבר זה לא היה מעלת התורה... אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל, רק שהיה הקב"ה מחייב ומכריח אותם לקבל התורה, שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתוהו ובוהו" (פל"ב).

אין ספק שגישה כזאת לתורה ומצוות נובעת מן האווירה התרבותית השוררת כיום בעולם. העמדת האינדיבידואליזם הליברלי כיסוד מרכזי בתרבות ימינו והעמדת זכויות הפרט בראש סולם הערכים הביאו לידי הלך רוח של חופש ממחויבות. עצם המחויבות לערך או לאובייקט כלשהו מנוגד לרעיון החופש. מכיוון שכך, כל מחויבות - בין אם מדובר במחויבות לעם, למדינה, לחברה או למשפחה - אין לה מקום בעידן של חופש הפרט. במחויבות יש אלמנט של כפייה, אך רק עשייה מתוך בחירה חופשית רצויה.

והנה הגענו למה שקורה היום אצל הנוער שעליו אני מדבר. הנוער עשה צעד נוסף, צעד מרחיק לכת ומסוכן: הוא הוציא מהלקסיקון שלו גם את המחויבות להלכה. כל מחויבות פסולה. המושג סמכות מעורר אצלו חשד שמחויבות נגזרת בעקבותיו, ומכאן ההתנגדות גם לעצם המושג סמכות. ואחרי שגם סמכות הוצאה מן הלקסיקון שלו, מה נשאר? נשארה ההתחברות. גופי תורה ומצוות שהוא יכול להזדהות אתם ותואמים את אישיותו, שה"אני" שלו יכול להתחבר אליהם חווייתית, הופכים להיות חלק מה"אני" שלו, וזה הבסיס הבלעדי לאורח החיים של שמירת המצוות שלו. ההתחברות חייבת להיות אישית ואינדיבידואלית, וממילא חייבת להיות חווייתית. חוויה זה עניין אישי; כל אחד חווה בדרך שלו. התחברות על יסוד תבונה והיגיון חסרה את היסוד האישי האינדיבידואלי, באשר היגיון זה דבר אוניברסלי ולא אישי, ולכן אינה מספקת אותו.

בטבעה של דרישה להתחברות, ללא אלמנט של מחויבות, היא שלא סגי בהתחברות חד-פעמית בעת רצון, אלא יש צורך בהתחברות חדשה מדי פעם מאחר ומחויבות לא קיימת. כמו כן ברור שגם התחברות של פעם בעת רצון לא יוצרת מחויבות לזמנים אחרים שאין בהם עת רצון.

והמרחק מכאן להתחברות סלקטיבית אינו גדול. התחברות סלקטיבית פירושה שלא מסתפקים בהתחברות לחיי תורה בכלל, אלא יש צורך בהתחברות נקודתית לכל מצווה ומצווה, ואז קורה שלמצווה מסוימת מצליחים להתחבר ולמצוות אחרות לא מצליחים.

הנוער הזה מצפה שהקב"ה יפנה אל האדם ויציע לו מצוות שדרכן הוא יוכל להגיע לחוויה דתית ולהתרוממות נפשית; סגנון זה מדבר אל לבו של אותו נוער. אבל לקבל את הקב"ה כמלך מצווה ופוקד וכופה - דבר זה הוא למעלה מהשגתו ואינו מדבר אל לבו. הגמרא (ר"ה כח ע"א) אומרת שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ומוסיף שם רש"י: "להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צוואריהם ניתנו". אמרה זאת, לפי טעמים של בני הנוער, מתייחסת לדור אחר.

לסיכום, לפנינו תופעה קשה, גם אם היא מביאה בני נוער להתלהבות בתפילה תוך שירה וריקודים.